

دۇنيولۇك فئوسوفيا قازىناسىنان

جاشوۋ مائىسى

اسقاربەك مامبەتالىيەۋ

بۇل كىتەپتە بايىرقى بىراقىلماڭ-فئىلوسوفى پادىشانىن بۇل
جاشوو تۇۇرالۇۇ تۇبۇلۇك وچىپوس وىلورۇ، كەگەشتەرى جانا
تىياناقتارى جازىلعان. كىتەپتەگى وىلورۇنۇئەرسالدۇۇ،
تاللىم-تارىيالىق، ادەپ-اخلاقىق رۇحقا تەرەڭ سۇۇعارىلعان.

كىتەپتى ەڭ بىرىنچىدەن ەنە تىلىمە ارنايم.

«باردەئى قۇرۇلاي ۇباراگەرچىلىك! – دەگەن
ەكەن ئلگەرى بىر اقلمان. ادام بالاسىنىن اچىق
اسمان استىندا قارا جانىن قارچ ۇرۇپ
مەنەتتەنگەننەن نە پايدا؟ ەچ نەرسە دەلە
وزگوربويت: مۇن ارتىنان مۇن، كۇن ارتىنان
كۇن وتسو دا قارا جەر قالبىنان جازعان جوق.
تۇش تاراپتان قانچالاعان بورووندور سوقسو دا،
قانچالاعان سۇۇلار وكەيانعا قويسا دا بىر نەرسە
وزگوردۇبۇ؟ جوق! بورووندور دالە باياعداي
سوعۇۇدا، سۇۇلار دالە وكەيانعا قۇيۇلۇۇدا،
وكەياندار بولسو اشپ كەتپەدى. بۇل
قۇبۇلۇشتاردىن بارىن تولۇق تۇشۇندۇرو دا
الباسىڭ، انتكەنى ۇققاندىن ۇعا ەلەگىڭ،
كورگوندون كورو ەلەگىڭ كوپ بولۇپ چىعات.
ا بىروق وتكوندوگۇلور كەلەچەكتە داعى
قايتالانات، ئلگەرى جاسالغان نەرسەلەر، الدىدا
قايرادان جاسالات. ۇشۇنداى ەكەن بۇ دۇينوك

تۈشكۈر، ەچ بىر دەلە جاڭلىق جوق ەكەن بۇل
جالعاندا! كەدە: «جاڭلىق ەلە جاڭلىق!» –
دەپ چىرىلداشات، اچىنىندا انسى جاڭلىق
مەي ەلە، تە ىلگەرى، بىر تورولو ەلەكتەن مۇردا
بولۇپ وتكون بىر نەرسە بولۇپ چىعات.

بايرقىنىن بارىن بولعونۇن بولعوندوي
ەستەپ قالعان ەچ كىم جوق، ازىرقى ۇباق
مەنەن تە كىينكى كەلەچەكتىن ورتوسۇندا
ورۇن الاتۇرغان وقۇيالاردى تاق جاتتاپ قالعان دا
ەچ كىم جوق.

مەن بوربور قالاادا جاشادىم، پادىشاچىلىق
تاقتىدا ولتۇردۇم. بۇ دۇينودوگۇنۇن بارىن
نزلدەدىم، اقىلمان وتكوردۇم. ۇشۇنداي
تۇيشۇكتۇ جاراتقان مەندەي پەندەسىنىن موينۇنا
جۇكتودۇ. بۇ دۇينودو ەمنەنى عانا كوربودۇم؟
اچىعىن ايتسام بارى ەلە قۇرۇلاي ۇباراگەرچىلىك
ەكەن! قىسقاشى، قىشىقتى تۇزدوي البايىسنىڭ،
جوقتۇ بار دەي البايىسنىڭ. «مەن وسۇپ-وندۇم،
ماعا چەيىن پادىشاچىلىق قىلغانداردىن بارىنان

بىلىمدۇۋۇمۇن. اقبل مەنەن نااداندىقتىن،
ەستۇۋۇلۇك مەنەن ەسى جوقتۇقتۇن ەمنە ەكەنن
جاقشى بىلەم، — دەچۇمۇن. كىيىن، بۇل ۇبارا
بولۇپ جۇرۇپ، بىلىپ العانىڭ دەلە ارزباعات
نەرسە ەكەنن تۇشۇندۇم. انتكەنى، اقبلىڭ
ارتقان سايىن، ازابىڭ، بىلىمىڭ ارتقان سايىن
قايعىڭ ارتات ەكەن!»

«بۇ بىر كەلگەن ومۇردو وينوپ-كۇلۇپ
الايىن»، — دەگەن دا ۇباعىم بولدۇ. ابىروق
كىيىن انداي قىلۇۋدان دا جاشوونۇن
مانئى-ماڭىزىن تاپپادىم. «وينوپ-كۇلگون —
بۇل اقبلىسىزدىق، كۇلۇپ جۇرۇپ كىم ەمنە پايدا
تاپتىر؟ شىراپ ئچىپ، شاپار تەپ،
جىرەپ-قۇۇناپ دا كوردۇم عو!» — دەگەن
تىياناققا كەلدىم. انتكەنى اقبلى-ەسىم جايىندا
تۇرۇپ، «اقبلىسىزدىققا» اتايلاپ بوي ۇرعان
ۇچۇرلارىم دا بولعون. كوپ ادامداردىن بۇ

جاشوودو «جاپادان جالعز باقت» دەپ
 ەسەپتەگەندەرنەن مەن دا تاتىپ كورگوم.
 بۇل جاشوونۇن ماگىزىن زاغىراغان
 ئىماراتتاردى قۇرۇپ، نە بىر اجايىپ سونۇن
 جۇرۇمزارلاردى وستورۇۋدۇن دا نىزدەدىم.
 سەيىل-باق جاساپ، ئىچىن نە دەگەن عانا
 جەمىشتۇۋ داراقتارغا تولتۇردۇم! الاردى
 سۇعارىش ۋچۇن سۇۋ ساقتاغىچتاردى
 قازدىرىپ، ساتىپ العان قۇلدارىم مەنەن
 كۆگدورۇمدۇ بالا-چاقاسنا چەيىن شىتەتتىم. بۇ
 قالادا ماغا چەيىن جاشاعانداردىن ەچ كىمىسى
 مەندەي تورت تۇلۇك مالعا قارق بولبوتتۇر! باشقا
 ۇلۇتتاردىن پادىشالارى مەنەن اق سووكتورۇ
 تارتۇۋ قىلغان التىن-كۈمۈش، اسىل تاشتارغا
 قارق بولدۇم. ەركەك-ايالداردان مىقتى
 رىچى-بىيىچىلەردى جالداپ، كوگۇل اچتىم.
 ەركەك ەگسەگەن نە بىر سۇلۇۋلار مەنىكى بولۇپ،
 راحاتقا بولوندىم. داڭقىم تاش جارىپ، اتاعىم
 السىقا كەتتى. بۇ قالادا جاشاپ وتكوندوردۇن
 ەچ كىمىسى مەندەي داراجاغا جەتە الباپتىر.

ۋشۇنۇن بارىن اقبل-بئلىمىم مەنەن جاساپ،
كوزۇم تۇشۇپ، كوڭۇلۇمو جاققانغا جەتتىش
ۋچۇن ەچ نەرسەمدى ايانبادىم. «بۇل قىلغان
مەنەتمدىن ۋزۇرۇ، وور ەمگەگىم مەنەن جەتكەن
راحتىم» دەدىم. انان، بىر كۇنۇ ارتىما
قىلچايىپ، قىلغان شتەرمىدى تارازالاپ، تەرەڭ
ويىچو مولۇپ، بارىن كوز الدىمدان چۇبۇرتۇپ
ولتۇرۇپ، ۋشۇنۇن بارى تەڭ ەچ مانتىسىز
ۇباراگەرچىلىك، ارزىباغان نەرسەلەر ەكەننى
تۇشۇندۇم!

اقلىماندىق دەگەن ەمنە، اقماقتىق مەنەن
ناداندىق دەگەن ەمنە ەكەننى دا تەرەڭ
نزلدەدىم. (مەندەن كىيىن تاققا ولتۇرغان
كىشى دەلە مەن قىلغاندان اشق قىلا
الباستىر.) اقبلىماندىقتى اقبلىسىزدىق مەنەن
اقماقتىققا سالىشتىرىپ كورسوم، جارىق
قاراڭغىدان قانداي ايرمالانسا، اقبلىماندىق دا
اقبلىسىزدىقتان وشوندوي ايرمالانات ەكەن.
اقبلىماندىن كوزۇ كو كۇرۇگۇندو بولوت ەكەن،
اقبلىسىز بولسو قاراڭغىدا قايپاستاپ جۇروت

ەكەن. ۱ بىرۇق، ەكھونۇن تەڭ باشندا بىر ولۇم!
وشوندى ووزۇمو مىنداي سۇروو بەردىم:
«اقلىماندىن دا، اقسلىزدىن دا بارار جەرى بىر
بولعون سوڭ، اقسلىمان بولعوندۇعۇمدان نە
پايدا؟ اتتىڭ ۇبارا-دۇينو! اقسلىمانىڭ دا،
اقسلىزنىڭ دا اقسرى ولوت دا ۇنۇتۇلات!
باربىزدىن تەڭ اتبىز وچوت! ۇشۇنۇ
ويلوعوندى، جاشوودون تويۇپ دا كەتەت
ەكەنسىڭ. انان قانتەسىڭ، قىلغان ئشىڭدىن
بارى ەلە جاندى وورۇتقان، ۇباراگەرچىلىك بولسو؟

ماڭداي تەرنىڭ توڭۇپ تاپقانىڭدىن بارى
باشقا بىرووگو قالارىن ويلوعوندى قىلغان
شىڭدەن دا كوڭۇلۇڭ سۇوي تۇشوت ەكەن!
ارتىڭدا قالار كىشىنىن قانداي بولورۇن كىم
بىلەت؟ اقسلىدۇۇ چىعابى، نادان بولوبۇ؟ كىم
بولسو دا قارا جانىڭدى قارچ ۇرۇپ، اقسلى
ەمگەگىڭ مەنەن تاپقانىڭدىن ۇزۇرۇن وشول
كوروت! اتتىڭ دۇينو، بۇل دا مانئىسىز تۇيشۇك
بولبوعوندى نە! ارقامدا قالا تۇرغان شتەرمىدى
ويلوپ، سار-ساناا باتام: ەمنە ۇچۇن

اقل-بئلمىدى، شىق-چوندومۇمدۇ
قولدونۇپ، جىيىپ-تەرگەندەرمىدى مەندەن
كىيىن چىپالاعىن دا قىمىلداتىپ قويىوعون
كشىگە قالىترىشم كەرەك؟! بۇل قاتاچىلىق
عانا مەس، ادبلەتسىزدىك دا! ۇشۇنداي
بولعون سوڭ، كۈنۈ-تۈنۈ ەمگەكتەنگەنبىزدەن
نە پايدا؟ ومۇر بويۇ تىرىشىپ، ازاپ تارتىپ
جۇرۇپ وتوبۇز. جانبىز تىنباي مەنەتتەنبىز.
جازدىققا باشبىز تىيگەندەن كىيىن دا سانابىز
سالالا-سالالا. ۇبارا بولۇپ جۇرۇپ وتوت ەكەنبىز
عو، چىركىن!

ادام بالاسىنن وز جىرعالىچىلىعى ۇچۇن قىلا
الاتۇرعان ەڭ ەلە جاقشى نەرسەسى – بۇل
جەپ-ئىچىپ، قىلغان ئىشىنن ۇزۇرۇن كورۇۋ
وقشوبويۇ. مىنداي نىرسىنى دا قۇداي بەرەت
تۇرا. ادام بالاسى قۇدايدى ارى جىيىشتىرىپ
قويسو، بچكەنى ئىرم، جەگەنى جەلىم بولوت
ەكەن. جاراتقان جاقتىرعان ادامنا اقىلماندىقتى
دا، بئلىمدى دا، راحاتتى دا بەرىپ،
كۈنۈوكورگو بولسو ومۇر بويۇ مەنەتتەن باشى

چىقپاي وتوۋ تۇيشۇگۇن بەرەت ەكەن. مۇنۇسۇ از
كەلگەنسپ، انىن تاپقان-تاشعان ووقاتىن
باشقا بىر وزۇنو جاققان ادامعا السپ بەرىپ
قويوت ەكەن. انان بۇل كۇنوۋ كورلور ۋچۇن
قۇرۇلاي ۇباراگەرچىلىك بولبوعوندو نە؟»

«تورولو تۇرعان ۇباق بار،
ولو تۇرعان ۇباق بار.
تسگە تۇرعان ۇباق بار،
جۇلا تۇرعان ۇباق بار.
ولتۇرو تۇرعان ۇباق بار،
دارىلاي تۇرعان ۇباق بار.
بۇزا تۇرعان ۇباق بار،
قۇرا تۇرعان ۇباق بار.
يىلاي تۇرعان ۇباق بار،
جىرعاي تۇرعان ۇباق بار.»

بوزدوي تۇرغان ۇباق بار،
بىيلەي تۇرغان ۇباق بار.
چاچا تۇرغان ۇباق بار،
جىيناي تۇرغان ۇباق بار.
قۇچاق جايار ۇباق بار،
وولاق قاچار ۇباق بار.
زىدەي تۇرغان ۇباق بار،
رگەي تۇرغان ۇباق بار.
ساقىتاي تۇرغان تۇرغان ۇباق بار،
سارپىتاي تۇرغان ۇباق بار.
تىلە تۇرغان ۇباق بار،
تىگە تۇرغان ۇباق بار.
سۇيلىوي تۇرغان ۇباق بار،
سۇردوي تۇرغان ۇباق بار.
سۇيو تۇرغان ۇباق بار،
كۇيو تۇرغان ۇباق بار.

قىرىلىش ئارقىلىق بار،

«جۇرۇلۇش ئارقىلىق بار»

«تۇيۇق تارتىپ، ئۇبارا بولۇپ بەرگەننىڭدەن نە
پايدا تاپاسىڭ؟ – دەگەن تۇيۇق سۇرۇش
چوچۇق ئىزدەش قۇداي ئارقىلىق بالاسىنى
مۇنۇنا چۈشۈرۈش. قۇداي ئوزۇنلۇقىدا بارىن
ئەڭ سۇنۇن چىراتىپ، ئادام بالاسىنى چۈشۈرۈش
ئۇشۇنداق تۇيۇق نەرسەلەردى قاتىپ
قۇيۇش. شۇنداق بولسا چىراتقاندىن
شۇنداق پەندە بالاسىنى باشى تولۇق
چىتەيت. دەمەك، ئادام بالاسىنى قۇلۇن
كەلگەن ئەڭ لە چاقىشى نەرسە – بۇ چاشۇدون
راھاتلىق، ئىچى-چىقىرى، قىلغان ئىشنى
ئۇزۇن كۆرۈش كەرەك، ئىككىنچى بۇ قۇدايدىن
ئاچا تارتۇق قىلغان نەرسىسى بولۇپ سەپتەلەت.
ئادەم قۇداي چىراتقان نەرسەنى بارى تۇيۇق
بولۇپ بەرت. چىكىم ئاچ نەرسە قوشۇمچىلاي
دا بايت، كەمىتە دا بايت. قۇداي ئارقىلىق نەرسە
چىسىم دەسە، بارى ئىشنى دا ئىمەنپ،

يىبا قىلا تۇرعانداي جاسايت. ال ەمى ازىر
بىزدىن تۇشۇبۇزدا بولۇپ جاتقان نەرسەلەر تە
ىلگەرى ەلە بولۇپ وتكۈن نەرسەلەر. كەلەچەكتە
بولو تۇرعان نەرسەلەردا بىر كەزدە بولعون.
قۇداي بارىن قايرا-قايرا بولو تۇرعانداي قىلىپ
قويعون.

وشونۇ مەنەن قاتار ەلە قالستىق بولو تۇرعان
جەردە قالسىسىزدىق، ادىلەتتىك بولو تۇرعان
جەردە ادىلەتسىزدىك و كۇم سۇرگونۇن كوردۇم.
انان چىمەن مىنداي دەدىم: «قۇدايدىن
باردىق نەرسەلەرۇچۇن الدىن الا بەلگىلەپ
قويعون ۇباقتى-ساتى، وز-وز وردۇ بولسو، اندا
دەمەك ادئل مەنەن بۇزۇقۇنۇن دا سوت الدىندا
جووپ بەرەر مالى كەلەت.

«قۇداي پەندەلەرىن سىناپ، ايبان مەنەن
ادامدىن بارار جەرى بىر ەكەنن تۇشۇنسۇن دەپ
اتات قو، – دەگەن وي كەلەت ەكەن ۇشۇنۇن
بارىن قاراپ ولتۇرۇپ. چىنىندا ەلە ادام مەنەن
ايباندىن بارار جەرى بىر: ار بىرىنىن باشىندا بىر

ولۇم، بارى بىردەي دەم الات، اندىقتان اجال
الدىندا ادام بالاسى ايباندىن ارتىق مەس. ەح،
مانئىسىز دۇينو اي! بارىبىزدىن بارارىبىز
توپۇراق، توپۇراقتان جارالعانىز، توپۇراققا قايتا
كەتەبىز. ادام بالاسىنى جانى اسمانعا كەتەرىن
جانا ايباندىن جانى جەر تۇبۇنو تۇشورۇن تولۇق
تۇشۇنۇۋگو كىمدىن مەسى جەتەت؟

ادام بالاسى ۋچۇن قىلغان شتەرىنى
ۋزۇرۇن كورۇپ، وشوندون راحاتتانعاندان
پايدالۇۇ ەچ نەرسە جوق وقشوبويۇ! ادام
بالاسىنى ەنچىسى ۇشۇل وقشويت. كوزۇ
وتكون سوڭ، ەمنە بولورۇن دا ەچ كىم
بىلبەيت؟»

«بايقاسام، ايلانامدا قور بولعون ەلە
ادامدار. بايقۇشتاردىن كوز جاشى كول، جە
سووروتورۇ بولسوچۇ، ا بىيلىك ەزۇۋچۇلوردۇن
قولۇندا. بەچارانىن تالامىن تالاشىپ،

چە كەسنىنەن سىلارى جوق . وشوندىۋازىرقىلاردى
ياپ، تە مۇردا ەلە دۇينودون وتۇپ
كەتكەندەرگە سۇقتاندىم . ەچ قاچان
تورولبوگون، ەچ قاچان بۇ دۇينودو بولۇپ
جاتقان جاماندىقتاردى كوربوگوندىر باقتىلۇۇ
ەكەن دەدىم!

ادامدار ەمنە ۋچۇن جانتالاشىپ،
مەنەتتەنشەت بىلەسىگەربى؟ بىرى بىرىنە كوز
ارتقاندىقتان، بىرى-بىرىنەن اشىپ تۇشۇۋ
ۋچۇن! انان بۇل مانتىسىز، قۇرۇلاي
ۇباراگەرچىلىك ەمەگەندە ەمنە؟! كە بىرولور:
<ئش قىلباي، قولۇبۇزدۇ قۇۇشۇرغان بويدون بۇ
دۇينودون وتكونۇبۇز اقامتتىق!> - دەشەت . ا
بالكىم الاردىن ايتقاننىدا دا بىر چىندىق
باردىر، بىرۇق كەرەلى كەچكە تىنباي
ەمگەكتەنىپ، ۇبايم جەگەندەن كورو، ازعا
قانىيەت قىلىپ، تىنچ جاشاعان ويدو .
بۇل دۇينودو داعى بىر ۇباراگەرچىلىكتى
كوردۇم: تۇياقتان دا، تۇۇعاندىن دا ايتپاعان،

دوس دا كۈنپوگون بئر تانئشم بار.
جانتالاشپ، قاچان كورسوك شتەگەنى
شتەگەن. تاپقان-تاشعاننا قاناتانپ، توپوق
قېلبايت. وشول كىشى بئر كۈنۈ: <كىم ۋچۈن
مىنچالىق قارا تەرگە تۈشۈپ شتەپ جاتام؟>
دەپ ۋشكۈرۈنگونون ۇقتۇم. بىە، چىنىندا انىن
قىلغانى دا وزۇنچو بئر ۇبايمدۇۇ مانئىسنز
تۈيشۈك.

جالعزعا قاراغاندا جان شەرىگى بارعا
چاقشى، انتكەنى الار قىلغان ئىشىنن ۇزۇرۇن
چوعۇۇ بولۇشوت. سەبەپ دەگەندە، قوقۇس
بىرى جىعلپ قالسا، ەكىنچىسى جاردامعا
كەلەت. بىرى-بىرىنە جولوك-تاياق بولۇشات. ا
جالعزعا قايعى! جىعلپ قالا تۇرغان بولسوانى
كىم تۇرعۇزات؟ جالعىز جاتقانعا قاراغاندا ەكوو
جاتسا، بىرى-بىرىن جىلتات. جالعىز جاتقان
وزۇن وزۇ قانتىپ جىلتات؟ جالعىزعا قاراغاندا
جان-جولدوشۇ باردى جەگىش قىيىن. ۋچ قات
ورۇلگون ارقان دا وگوي مەنەن ۇزۇلبويت.

باشن بۇباق باسقىچا كەڭەش ۇققاندى
بىلبەگەن ناادان پادىشانى بىر قاراپايىم، بىرۇق
اقلدۇۇ جاش ۇلان الماشترعانىن كوردۇم. بۇل
ۇلان زىنداندا ولتۇرعاندا ەلە قىلقلداغان ەل
انى ەەرچىي باشتادى. ا بىرۇق كىيىن بۇل
ۇلاندى دا جاقترىشپاعاندار چىقتى. دوورۇ
بۇتكوندو انى دا ۇنۇتۇشتۇ. ۇشۇنداي مانئىسىز
بۇل ۇبايىم دۇينو.»

«يىباداتقانغا بارغانىڭدا ابايلا. قاتاسىن
سەزىپ، كەچىرىم سۇراعاندىن وردۇنا
قۇرماندىق چالغانغا شاشقان اقىلسىزدارداي
ەمەس، قۇدايدىن سوزۇنو دىتىڭدى بۇر.
ويلونۇپ سۇيلو، وبۇ جوقتونۇپ، الدى ارتىڭدى
قاراباستان قۇدايغا اقارات كەلتىرىپ البا!
قۇداي اسماندا، ا سەن بولسو جەردەسىڭ،
وشوندۇقتان ويۇڭا كەلگەندى وتتوبو! تۇيشۇڭوڭ
كوبويگون ساين تۇشۇڭ دا كوبويوت. كوپ

سۈيۈسۈك، كوپ جاڭلىشاسىڭ. قۇداي
اقىلسىزداردى جاقىترىبايت. اندىقتان ووزۇڭدان
چىققان سوزدۇ اتقارغانا شاش. سوزۇڭو تۇرا
الباساڭ ۇبادا بەربە! كەسىر سۈيۈپ الپ،
(جاڭلىدىم جازدىم!) دەپ يىلاقتابا. قۇداي
شىتەپ تاپقاندىن بارىن جوق قىلا الات،
اندىقتان انىن قىجرىنا تىچۇ سوز ايتپا. قۇرۇ
قىيال مەنەن ماڭىزدىقتان مايناپ چىقپايت،
اندان كورو قۇدايدان قورق!

هگەردە بىر جەردەن كەمبالدىن
قوردولغونۇن، ادلىتتۇۋلۇكتۇن وردۇن
ادلىتسىزدىك باسىپ قالغانىن كورسۇڭ تاڭ
قالبا! سەبەبى ار بىر ماملەكەتتىك قىزماچىنىن
باشچىسى بار بولغوندىقتان ادلىتتىك دەگەنىڭ
وشولوردۇن ئىش قاعازدارىندا اداشىپ، تابىلباي
قاتلات.

(ەرەمگەگىن جەر جەبەيت)، ال تۇرعاي ناچار
پادىشاغا دا جەمىشىن بەرەت. ا بىرۇق اقچا دەپ
ەت بەتىنەن كەتكەن ادام، جارىبايت، ەچ ۇباقتا

بولدۇ دەبەيت. بايلىقتىن ارقاسىنان تۇشكۈن
ادام، تىنچ الپ، باقت قۇشۇ قوندۇ دەبەيت.
بۇل داعى قۇرۇ بەكەر ۇبارا دا، ەنتەگدەپ، جەل
ارتىنان قۇبالوو دا! ووقتىڭ ارتقان سايىن ووز
كوبويوت، ارتىڭدان سايا قۇۇعان <دوس>
كوبويوت. كوز الباي كۈنۈ-تۈنۈ قاراعاندىن،
باشقانه پايدا ساعا، بايلىعىڭدان؟ اچپى، توقپۇ،
كەدەيدىن ۇيقۇسۇ تىنچ. باي بولسو مالىن
ويلوپ، ۇقتاي البايىت.»

«بۇل دۇنيودون ادامدىن مازەسىن العان
مىنداي بىر نەرسەنى بايقادىم: ادامداردىن
جىيىناعان بايلىعى الاردىن وز باشىنا تۇشكۈن
قايعىعا ايلانات ەكەن. بىر قىرسىق بولۇپ،
زاماتتا ەلە تاپقان-تاشىعانىنان ايرىلىپ، بالدارىنا
مۇراسقا قالىتتىر ارەچ نەرسەسى جوق قۇر جالاق
ولتۇرۇپ قالات. ادام بالاسى بۇ دۇنيوگو
جىلاڭچ كەلىپ، جىلاڭچ كەتەت.»

جييعان-تەرگەندەر نەنەن ەچ نەرسەنى دۇينوگو
وزۇ مەنەن الپكەتە البايت. بۇل دا ادامدىن
مازەسىن العان وورۇبايم. ادام بالاسى بۇل
دۇينوگو قانداي كەلسە، وشوندوي بويدون قايرا
كەتەت. اندا، انىن ەمگەگنەن نە پايدا؟ جە ال
ومۇر بويۇ شامالدىن ارتىنان قۇبالاپ جورۇپ
وتۇپ كەتتىبى؟ ومۇر بويۇ تۇيتولوگدوپ،
قباغىن چىتىپ، ازاپتان باشى چىقپاي،
كۇنۇ-تۇنۇ بايلىق جىيىبادى بەلە؟

مەن بىر نەرسەنى تۇشۇندۇم: بىرۇچۇن
قۇداي بەرگەن بۇل قىسقا ومۇردو جەپ-ئىچىپ،
وينوپ-كۇلۇپ، قىلغان مەنەتسىزدىن ۇزۇرۇن
كورگوندىن ارتىق راحات جوق ەكەن. ادام
بالاسىن تاعدىرى ۇشۇندا تۇرا. قۇدايدىن
بىزگە بەرگەن بىرسىقىسى – ووقات-اشتۇۇ،
مال-مۇلكتۇۇ بولعونۇبۇزدا، وشوندون
راحتاتنىپ، قىلغان مەنەتسىزدىن ۇزۇرۇن
كورۇۋ ەكەن. ۇشۇندا قىلساق وتكون
كۇندورۇبۇزگو وكۇنبويۇز.

بۇل دۇنيودون بىر جامان نەرسەنى بايقادىم،
 وشول جاماندىق ادامداردى مەزەت ئەكەن: قۇداي
 ادامغا بايلىقتى، قادىر-بارقتى، ۋەي-مۈلكتۈ،
 دەگەلە مەنەنى قالاسا، وشونۇن بارىن بەرەت
 ئەكەن دا، وشولوردۇن ۋزۇرۇن كورۇۋۇنۇ انىن
 وزۇنۇ مەس، باشقا بىرورۇگۇ بىعارىپ قويۇت
 ئەكەن. بۇل دا ادام بالاسى ۋچۇن قۇرۇ بەكەر
 ۋباراگەرچىلىك، وور ازاپ بولىغوندى نە؟ مۇڭ
 بالالۇۇ بولۇپ، ۇزاق ومۇر سۇرۇپ، ا بىروق
 جىناغان بايلىغىنىن ۋزۇرۇن كوربوسۇ، كوز
 جۇمغاندا تاتىقتۇۇ شانئىسى مەنەن كورگۇ
 قويۇلباسا، ۇزاق جاشاعانىنن اعا پايداسى نە؟
 اندان كورو بويدون تۇشۇپ قالغان بالا
 باقتىلۇۇراق مەسپى؟! انتكەنى بويدون
 تۇشكۇن بالا بۇل دۇنيوگۇ قوقۇس كەلىپ،
 جارىق كوربوي قايرا كەتەت دا، اتى وچوت.
 كۇندۇن كوزۇن كورمۇك تۇگۇل، انىن بار
 ئەكەنن دا بىلبەي كەتەت. راس ئەكەنۇن تەڭ
 بارار جەرى بىر بولغون سوڭ، ما دەسە ئەكى مۇڭ
 جىل جاشاپ، جاشوونۇن راحاتىن كوربوگۇن

تىگى كىشىگە قاراغاندا بويدون تۇشكۈن
بالانىن دۇيىنوسۇ تىنچ، توپۇراعى تورقو.

اچىنىندا، ادام بالاسىن شىتەتكەن انىن
قۇلقۇنۇ، قۇلقۇنۇنا قۇيا بەرەت، قۇيا بەرەت، ەچ
قاچان تويىبويت.

اقىلمان كىشى اقىلسىزدان ەمنەسى مەنەن
ارتىق؟

باشقالاردىن الدىندا وزۇن قانداي
كورسوتۇشۇ كەرەك ەكەندىگىن بىلگەننەن
كەمبەعال ەمنە ۇتات؟

كوزگو كورۇنگوندۇن ارتىنان چۇرقاي
بەرگەندەن كورو، قولدو بارعا قانىيەت قىلۇۇ
ويدو.

اچىنىندا بۇلاردىن بارى تەڭ مانتىسىز.
ازىر بولۇپ جاتقان نەرسەلەر تە مۇرداتان ەلە
بەلگىلەنگەن. ار بىر ادامدىن تاعدىرى دا
ىلگەرى ەلە چەچىلگەن. اندىقتان السىزدار

الدۇۇلار مەنەن الشقانندان پايدا تاپپايت. كوپ
سوز ەشەككە جۇك.

قسقا، ماگنر سز، كولوكو سىياقتۇۇ جوق
بولۇپ كەتچۇ بۇل جاشوودو ادام بالاسى ۋچۇن
ەمنەنن ەك جاقشى، ەمنە جامان ەكەنن كىم
بىلەت؟ ال ولگوندون كىين كوك الدىندا ەمنە
بولورۇن كىم بىلەت؟»

«قىمبات بالۇۇ اتر جىتتانعانندان، جاقشى
اتتۇۇ بولعونۇك، تورولگون كۇنۇگدون، كوز
جۇمعان كۇنۇك جاقشى. تويغو بارعانندان كورو،
اشقا بارعان ويدو، انتكەنى ترۇۋلور دا اقىرى بىر
كۇنۇ ولورۇن ەستەپ تۇرۇشۇ كەرەك.
قاتقىرعانندان كورو، قايعىرعان پايدالۇۇ، انتكەنى
قاپالۇۇ جۇر جۇروكتۇ تازالايت. اقلىسىزدىن
ەسى-دارتى كوگۇل اچۇۇ، ال ەمى اقلىمان ولۇم
تۇرۇلۇۇ ويلويت. اقلىسىزدىن تاپتاعانىنان،
اقلىمانداردىن قاققانى ويدو. اقلىسىزدىن

كۈلكۈسۈ وتقو اسلغان قازاندىن تۇبۇندوگو
چىرتىلداپ كۈيگۈن مەنەن چىچالاداى تابى
جوق قۇرايداى. اقىلسىزدىن كۈلكۈسۈ
ۇشۇنداى پايداسىز. بىروولوردۇ قىسمعا
الماقچى بولعون «اقىلمان» اقىلسىزداردىن
كەبىن كىيەت. پارا الام دەگەن ادام وزۇنۇن
قۇلق-مۇنوزۇن بۇزات. ار بىر ئشتىن
باشتاللىشىنان اياعى جاقشى. كەرسەيۇۋدون كەڭ
پەيلىدىك ويدو.

اچۇغا تەز بولبو، انتكەنى اچۇۋ اقىلسىزداردىن
دوسۇ. «لىگەرى بارى سونۇنبولچۇ؟» دەبە! اقىلسىزدار
ۇشۇنداى دەيت. باى بولعوندىن كورو اقىلمان بولعونۇڭ
ويدو. اقىلماندىق دەلە بايلىق سىياقتۇۋ جاشوۋگدۇ
جەڭلىدەتەت. ال ەمى چىنغى بىلىم بولسو چىنغى
ومۇرگو جەتەلەيت. قۇدايدىن قىلغان ئشى تۇرۇلۇۋوي
جۇگۇرت. بىلىپ قوي: قۇداى بىرەيتكەندى ەچ كىم
تۇزدوي البايت. ئشىڭ جۇرۇشۇپ تۇرغان كۇندورۇگدۇن
ۇرۇرۇن كور، ال ەمى باشىڭا مۇشكۇل تۇشكۈندو ويلون،
انتكەنى جاقشى كۇندوردۇ دا، جامان كۇندوردۇ دا
قۇداى جىبەرەت! داعى قانداى كۇنگو تۇش بولورۇگدۇ
سەن وزۇڭ بىلبەيسىڭ.

بۇ بەيوپيا تۇرمۇشتا نەنى عانا كوربودۇم:
چاقشى ادامدىن جاش كەتپ، جاماندىن ۇزاق
ومۇر سۇرگۈنۈن كوردۇم. اندىقتان وتو ەلە
«چاقشى» بولۇپ، اقلمانسنا بەربە دا، وتو ەلە
قاتالدىنىپ، وزۇڭدۇ وزۇڭ جەپ تنىبا؟ اقماق
بولۇپ، كۈنۈوگو باتىبا! مەزگىلسىز ولگۈنۈڭدۈن
ەچ قاجەتى جوق. ويدودو ايتىلعانداردىن
ورتوسۇندا بولۇپ، تىگىنسىنە دا مۇنۇسۇنا دا
ووبو. ەگەر قۇدايدان قورقسوڭ ۇشۇنداي
قىلاسىڭ. قولۇندا بىلىگى بارلاردان
ۋمۇتتونگۈندۈن كورو اقلماندىققا تايانغانىڭ
ويدو.

جەر جۇزۇندو ار دايم اق جاشاپ، ەچ قاچان
كۈنۈو كەتەربەگەن ادام بولبويت، اندىقتان ەل
ايتقاندىن بارىن ەلە تىگشاي بەربە، انتكەنى بىر
كۈنۈوز قۇلۇڭدۇن سەنى ۇشاقتاپ اتقاننى ۇعۇپ
قالشىڭ مۇمكۈن. وزۇڭ دەلە باشقالاردى دالاي
جولۇ جامانداغانىڭدى ۇنۇتپا!

مەن ۇشۇل ايتقاندارىمدىن بارىن اقلدان
وتكورۇپ چىققام. مىندان دا اقلدۇۇ بولعۇم
كەلدى، بئروق جەتكىلەڭ بولو البادىم. كوپ
نەرسە بىزدەن السى دا، تەرەڭ دا، جاشرۇۇن دا
ەكەن. وشوندوي بولسو دا بئلىم نىزدەپ،
اقلماندىق، ەستۇۋلۇك دەگەن ەمنە ەكەننى
تۇشۇنۇۋگو دئتمىدى بۇرغانمىدى قويبودۇم.
وشوندو جامان بولۇۇ – بۇل اقلسىزدىق،
ناداندىق ەكەننى تۇشۇندۇم.

اجالدان دا جامان نەرسە بۇل ويسوڭدوعون
ايال ەكەن، انتكەنى انىن ازىرىسى سىپىرتماق
سىياقتۇۇ. موينۇڭا قولۇن وروۇ دەگىچە چىنجر
مەنەن بەكەم بايلاندىڭ دەي بەر. قۇدايعا
جاققان ادام اندان قاقچى قۇتۇلات، كۇنووكور
بولسو تۇزاعىنا تۇشوت.

ۇشۇنچالىق اقلماندىقا جەتپ، كوپ
نەرسەنى قىلداتتىق مەنەن نىزىلدەپ چىقسام
دا، جانىم بئر نەرسەنى دالە نىزدەپ جۇروت:
مىڭدىن بچىنەن بئر اقلدۇۇ ەركەكتى تاپتىم،

بئروق مئگدىن چىنەن بئر دا ايالدى الگە
چەين تاپپادىم. داعى بئر نەرسەنى بئلدىم:
قۇداي بئزدى تۇز جاراتپىتىر، بئز وزۇبۇز
قىشايىپ كەتپىتىربىز.»

«اقىلماڭان ادام عانا نەرسەنى
مانئى-ماڭزىن تۇشۇنوت. اقىلماندىق ادامدىن
جۇرۇن جارق قىلىپ، قاتالدىغىن وچۇروت.
پادىشانىن بۇيرۇغۇنا باش يىگەنىڭ وڭ، بۇل
قۇدايغا جاعات! پادىشانىن الدىندا تۇرغانىڭدا،
سابردۇۇ بول، چەتكە چىققانغا شاشپا! كوك
بەتتەنپ جاماندىققا جۇلۇنبا! انتكەنى پادىشا
ەمنە قىلغىسى كەلسە، كۇچۇ جەتەت. پادىشانىن
سوزۇ - و كۇم! «ەي، سەن ەمنە وچۇن مىنداي
قىلىپ جاتاسىڭ!» - دەپ ەچ كىم اعا
سوومويۇن كەزەي البايىت. انىن بۇيرۇقتارىن
ساقىتاعان ادام جاماندىق كوربويىت.

اقل-هستوۋ ادام ار ئشتن كوزۇن تابات
 جانا انن ۇباقتى-ساتن بىلەت. انتكەنى ار بىر
 نەرسەنن وز ۇباقتى-ساتى، جولۇ بولوت.
 بىزدىن كەمچىلىگىبىز – وشونۇ جەتكىلىكتىۋ
 بىلبەگەنبىزدە. كەلەچەكتە ەمنە بولورۇن ەچ
 كىم بىلبەگەن سوڭ، بىزدى ەمنە كۈتۈپ
 تۇرعانىن دا ەچ كىم بىلبەيت. ووزدون چىققان
 جەلدى قارماپ قالا الباعان سىڭارى، ەچ بىر ادام
 ولور كۈنۈن وزگورتو البايت. قاقىپ قۇتۇلعۇس
 سوعۇش مايدانى سىڭارى، ادەپسىزدىك تۇزاعنا
 تۈشكۈندوردۇ وڭوي مەنەن قويو بەربەيت.
 بۇل دۇينودو جورۇپ جاتقان شتەرگە
 دىئىمدى بۇرۇپ، بايقوو جورگۈزگۈنۈمدو،
 ۇشۇلاردىن بارىن كوزۇم چالدى. كەدە، بىر ادام
 باشقا بىر ادامعا ۇستومدۇك قىلام دەپ، وزۇنو
 زىيان كەلتىرەت.

ادەپسىزدىن سووگۈن قويۇشقانىن كوردۇم.
 قويۇپ بۇتۇپ، جولدو انى ماقتاپ كەلاتىشتى.
 مىنا داعى بىر مانىسىزدىك!

جامان شتەردى وتو ەلە سوزدۇقتۇرۇپ، كەچ
سوتتوعوندىقتۇن كەسەپەتنەن ۇلام ازىر ادام
بالاسى جاماندىق قىلغاندىن قورقپوي قالىدى.
مئسالى، كۈنۈۈكۈر جۈز كۈنۈۈ قىلسا دا جاشاي
بەرنشى مۇمكۈن. وشوندوي بولسو دا مەن بئر
نەرسەنى جاقشى تۇشۇندۇم: قۇدايدان يىبا
قىلغان ادئل ادامدىن جاشووسۇ جاقشى بولوت.
ال ەمى قۇدايدان قورقپوعونۇ ۇچۇن
ادەپسىزدەردىن جاشوو كۈندۈرۈ كولوكو سىمال
تەز ەلە جوولوت.

جەر بەتىندە داعى بئر مانسىزدىك بار
ەكەن: كەدە دەپسىز الاتۇرغان جازا ادەلتكە
تىيەت دا ادەلت الاتۇرغان سىيلىق دەپسىزگە
تئىپ قالات. مىنا داعى بئر مانسىزدىك!

وينوپ-كۈلو تۇرغان ۇچۇردۇ دا پايدالانىپ
قالشسىز كەرەك! سەبەپ دەگەندە، بۇل ومۇردو
بئر ۇچۇن جەپ-ئچىپ، وينوپ-كۈلۈپ،
جاشوونۇن را حاتىن كورگۈندۈن ارتىق نەرسە
جوق. بۇ جالغان دۇينودو قۇداي اماناتتاعان

جاشوو كۈندورۇبۇزدو قىلغان ەمگەگىبىزدىن
 ۋزۇرۇن جوق دەگەندە ۇشۇنداچا كورۇبۇز.
 اقلدۇۇ بولعۇم كەلىپ، بۇل دۇينودوگو
 نەرسەلەردىن بارىن تانىپ-بىلگىم كەلدى،
 بىروق كۈنۈ-تۈنۈ كوز بىرمەبەي نىزدەسەڭ دا
 قۇدايدىن قىلىپ جاتقان شتەرىن تولۇق بىلە
 البايت ەكەنسىڭ دەگەن بۇتۇمگو كەلدىم. ماغا
 دەسەڭ توبوڭ مەنەن جەر قاز – ەچ قاچان اعا
 اقىلىڭ جەتپەيت. اقلدۇۇمۇن دەگەندەر دا
 چىندىعىندا ەلە جەتكىلەڭ بىلە بەرىشپەيت.»

«ۇشۇلار تۇرالۇۇ كوپ ويلوندۇم.
 تۇشۇنۇۋوگو اراكەت قىلدىم. اقىلمان، ادبەتتۇۋ
 ادامدار قىلۇۇچۇ شتەرى قۇدايدىن قولۇندا
 ەكەننى جانا ادامداردىن باشىنا قانداي كۈن
 تۇشورۇن ەچ كىم بىلبەي تۇرعاندىعىن
 بىلدىم. ادبەت مەنەن ادەپسىزدىن، جاقشى
 مەنەن جاماندىن، ادال مەنەن ارامدىن، دىنچىل

مەنەن دئىسىزدىن كەلەچەگى بىر تۇرا! تاقىبا
 مەنەن كۈنۈۋ كوردۇن، قۇداي الدىندا جانىن
 جەپ قالىپ ۇبادا بەرىپ قاراعان مەنەن اندان
 قورققوندۇن دا بارار جەرى بىر تۇرا! كورسو، بۇ
 دۈينۈدۈگۈ باردىق نەرسەلەردىن قايعىلۇۋ جەرى
 — بارىنىن تاعدىرىنىن بىردەيلىگىندە ەكەن.
 مىندان دا جامانى — ادامدار ومۇرۇ وتكونچو
 جاماندىق مەنەن اقماقتىققا تولعون كوودونۇن
 كوتورۇپ جورۇپ، كۈتپوگون جەردەن و دۈينو
 كەتە بەرگەندىگىندە ەكەن. ا بىروق، بۇ
 دۈينۈدۈ قىبرەتكەندىن بارى بىر نەرسەدەن
 ومۇت قىلىپ جاشايت. «ولۇۋ ارستاندان كورو،
 ترۇۋ ئت ويدو» دەگەن كەپ بار. انتكەنى
 ترۇۋلور جوق دەگەندە ولورۇن بىلىشەت، ال
 ەمى ولۇكتور بولسو ەچ نەرسەنى بىلىشپەيت.
 ولگون سوڭ ادامعا قانداي سىيلىق بەرىلمەك
 ەلە؟ سىيلىق تۇرعاي، ەچ كىم ەستەپ دا
 قويىويت! سۈيۈۋسۈ دا، جەك كورۇۋسۈ دا،
 قۇمارلارى دا — بارى تەڭ وزدورۇ مەنەن قوشو
 كومۇلوت. مىندان ارى بۇل دۈينۈدۈ بولۇپ

جاتقان شتەرگە قاتشا الشپايت. دەمەك،
قۇدايعا شتەرىڭ جاعىپ جاتقان ۇباقتاردا
جيرعا، ئىچ، جە، جاسانا كىيىن، كوڭولۇڭدۇ
قۇۇناق، جۇزۇڭدۇ جارىق قىل. بۇ دۇينودو
قۇداي ساعا بولۇپ بەرگەن ۇبايمدۇۇ
كۇندورۇڭدۇن باردىغىندا سۇيگون جارىڭ
مەنەن قوشو راحاتقا بات، انتكەنى سەنن بۇل
دۇينودو وتكورگون وور، تۇيشۇكتۇۇ
ومۇرۇڭدوگو ەنچىڭ ۇشۇل. قىزىمات دا،
وي-ماقسات دا، بىلىم دا، اقىلماندىق دا جوق
جايعا – كورۇستونگو باراسىڭ. اندىقتان ازىر
قولۇڭا تىيگەن ئىشتى بۇت كوچۇڭدۇ ۇروپ،
مايىن چىعارا جاساپ قال.

مەن بۇل دۇينودون داعى بىر نەرسەنى
بايقادىم: مارا دايم ەلە كۇلۇكتورگو، جەڭش
دايم ەلە ەر جۇروكتورگو تىيىبەيت ەكەن. ووپا
دايم ەلە اقىلماندارعا، بايلىق دايم ەلە
اقىلدۇۇلارعا، داراجا دايم ەلە شىقتۇۇلارعا
بەرىلبەيت ەكەن. ار بىر نەرسەنن ۇز
ۇباقتى-ساتتى بار ەكەن. اندان دا، قىرسىقتۇۇ

كۆندۈن قاچان باشقا تۇشورۇن ەچ كىم
بىلبەيت ەكەن: برايمسىز تورعو تۇشكون
بالبقتاي، تاش بوور تۇزاققا تۇشكون
چىمچىقتاي، ادام بالاسدا قاپىستان باشقا
تۇشچۇ وور ۇباقتارعا قاپىستان قابىلىپ قالات
ەكەن.

بۇل دۇينودو مەن كورگون مىنابۇ
اقلىماندىق ماغا ابدان چوڭ تاسىر قالىتىردى:
چاقان، ەلى از بىر شاردى كۇچتۇۇ پادشا
قۇرچاپ الپ، چەپتەرىن تالقلاپ، باسىپ
كىرۇۋگو قامىندى. وشوندى، بىر كەمبال
وزۇنۇن اقىلمان كەڭەشى مەنەن شاردى ساقىپ
قالدى. ا بىرۇق كىيىن كەمبالدى ەچ كىم
ەستەپ دا قويعون جوق! وشوندى مەن مىنداي
دەدىم: اقىلى كۇچتۇۇ مۇڭدى، بىلەگى جوون
بىردى جىعارى بارنا مالىم بولسو دا،
كەمبالدىن اقىلىن ەچ كىم تانازارنا دا البايت،
اغا باا دا بەرىشپەيت.

اقماقتاردىن باشچىسىنى قىيىرىدىغان،
اقىللىرىدىن اقىرىنى ايتلىغان كەبىنە قۇلاق
سالغان پايدالۇۇ. سوعۇشتا قۇرال-جارقان
اقىللىرىدىن پايداسى زور، ال ەمى بىر
كۈنۈۈ كوردۇن اينان ەل كوپ جەگىشتەن قۇر
جالاق قالشى مۇمكۈن.»

«بىر قۇملاق بىر قارىن مايدى
چىرىتكەندەي، كىچىنە اقىلىرىدىن چوڭ
اقىللىرىدىن بۇزات. اقىللىرىدىن جۇرۇڭۇ وڭعو
ۇمتۇلات، ال ەمى اقىلىرىدىن سولعو جۇلۇنات.
اقماق قانداي جول مەنەن باسسا دا جازا باسىپ،
بارنا اقىلىرىدىن جارىيا قىلات.

ەگەر باشچىڭ اچۇلانسى، وچوشۇپ،
جۇمۇشتان كەتكەنگە شاشپا! سابىردۇلۇق چوڭ
قاتالاردى وڭدوپ كەتەت.

بۇل دۇنيودو بىلىككە بايلانىشتۇ مەن بىر
ناچار نەرسەنى بايقادىم: اق سووكتور چەتتە

جۇرگۈندۈ اقلسىزدار چوڭ ورۇنداردى
ەلەگەننن، تەكتۈۋلوردۇن قۇل سىياقتۇۇ جوو
جۇرگۈنۈن، ال ەمى قۇلداردىن الچاقتاتا
مۇنىپ جۇرگۈنۈن كوردۇم.

كىم باشقا بىرووگو چۇڭقۇر قازسا، وشوعو وزۇ
قۇلاپ تۇشوت. كىم بىروونۇن دۇبالىن بۇزۇپ
كىرەم دەسە، انى جىلان چاعات.

تاش كەسكىچ مەنەن وتۇن جارەيچ قارعاشا
جاقىن بولوت، انتكەنى تاش كەسەم دەپ، جە
وتۇن جارام دەپ وزدورۇن مايىپ قىلىشى
مۇمكۈن.

بالتاڭ موقوق بولسو، شايىڭدى وودارات،
اقلىڭ موقوق بولسو، ئشىڭ بۇتپويت.

ۇلۇۇ جىلانعا چاقتىرىپ العان سوڭ، انى
قانتىپ ارباش كەرەك ەكەنن بىلگەنىڭدەن نە
پايدا؟

اقلماندىن سوزۇ انىن قادىر-بارقىن
كوتوروت، ال ەمى اقلسىزدىن تىلى وزۇن ازىقا

بولويت. اقامقتىن ووزۇ بلجىراغان سوزدور
مەنەن اچىلات دا، الجمعان سوزدور مەنەن
جابىلات. اقبلىسىزدىن تىلى ۇزۇن دا بولوت.

كەلەچەكتە مەنە بولورۇن ەچ كىم بىلبەيت،
بىز و مۇردون وتكوندو ارتىبىزدا مەنە بولورۇن دا
بىزگە ەچ كىم ايتىپ بەرە البايت.

اقبلىسىزدىن قىلعانى وز باشنا تۇشكون بالا
بولوت. اقامق وز ۇيۇنو امان الپ بارچۇ جولدۇ
بىلبەيت.

پادىشاسىنىن بوشتۇعۇنان پايدا الانىپ،
باشچىلارى تاڭتاپاي جەپ-چىكەن ەلگە قايعى!
پادىشاسى بىشىپ جەتىلگەن، باشچىلارى ماس
بولۇش ۇچۇن ەمەس، قۇباتتانش ۇچۇن وز
ۇباعىندا جەپ-چىكەن ەل باقتىلۇۇ.

جالقوونۇن شىبى سالاندايت، ەرىنچەكتىن
ۇيۇ ەگشەرىلەت. توي – وينوپ-كۈلۈۋ ۇچۇن،
شاراپ – كوڭۈل اچۇۇ ۇچۇن، بىروق اچقاڭ
جوق بولسو توي دا، شاراپ دا جوق.

پادىشانى سىرتىڭان عانا مەس بېچىڭەن دا
سوكپو، اتۇگۇل جالعز ولتۇرساڭ دا انى
ۇشاقتابا! ۇچۇپ باراتقان چىمچىق سوزۇڭدۇ
جەتكىرىپ بارىشى مۇمكۇن!»

«نانىڭدى سۇۇلارعا اعز، بىر توپ كۇندون
كىيىن ال وزۇڭو قايتا كەلەت. اقچاڭدى ار
جاققا بول، انتكەنى ەرتەڭ وز جەرىڭدە ەمنە بالا
بولۇپ كەتەرىن بىلبەيسىڭ.

شامال قاراعان ۇرون سەپپەيت. بۇلۇت
قاراعان ەگىن وربويت. جاتىنداى قىزىل ەتكە
قاندايچا جان كىرگەننى بىلبەيسىڭ، وشونۇن
سىڭارىنداى باردىعىن جاراتقان قۇدايدىن
شىتەرىن دا تولۇق تۇشۇنو البايىسىڭ.
وشوندۇقتان ەرتەلى-كەچ تىنباي ەگىنىڭدى ەگە
بەر، انتكەنى قايسىل ۇباقتا ەككەن ۇرونۇڭ ونۇپ
چىعارىن بىلبەيسىڭ: بالكىم ەرتە مەنەن
ەككەنىڭ ونۇپ چىعار، بالكىم كەچىندە

ەككەنىڭ ونۇپ چىعار، ا بالكىم ەكى ۇباقتا تەڭ
ەكەنىڭ وسۇپ چىعار.

جەر بەتىندە نۇر سۇلۇۋۇ، وشوندىۇقتان كوزۇڭ
كۇندۇن جاربعىن كورۇپ تۇرعانىنا برازى بول.
ومۇر باردا راحاتتان، الدىڭدا ۇزاققا سوزۇلغان
قاراڭغىلىق كۇتۇپ تۇرات. ارتتا قالغان قاراڭغى
كۇندورۇڭدۇ دا ۇنۇتپا، انداي كۇندور الى
جاشووڭدو كوپ بولوت. الى دالاي ۇبايم
كوروسۇڭ. كۇلگۇن قۇراق، جاش كەزدە شاپار
تەپ. كوڭۇلۇڭ قالاعانىن قىل، كوزۇڭ
قىزىققانىن ال. بولعونۇ، بىر نەرسە ەسىڭدە
بولسۇن: باردىق قىلغان شتەرىڭ ۇچۇن قۇداي
الدىندا جووپ بەرەسىڭ! ا بىروق، كوڭۇلۇڭدۇ
مۇڭايتپا دا، جانىڭدى سىزداتپا، انتكەنى
جاشتىق كەز وتوت بىلىنبەي.»

«جاش كەزىڭدە جاراتقانىڭدى ەستەي جۇر!
باشىڭا وور كۇندور تۇشۇپ: «ەچ جاقشلىق

كۆرۈدۈم!، دەي تۇرغان دوور كەلەت. كۈن تۇنارىپ، اي قارايسپ، جىلدىزدار جىمىگىدا باي، قارا بۇلۇت قايتاپ، كۈن تىنباي نوشورلوگون مەزگىلدەر كەلەت. قارۇۋۇڭ بوشوپ، بالتىرلارنىڭ شالىبراپ، تىشىڭ تۇشۇپ، كوزۇڭدۇ مۇنارىق باسىپ، كوچودوگو شىبىرت تۇرعاي، چايناغانىڭدى اراڭ ئۇعۇپ قالچۇ ۇباق كەلەت. كوچودو چىمچىق چۇرۇلداغانچا ەلە كوزۇڭ تىكچىيىپ، ۇر تارتا باسساڭ ەنتىگىپ، تۇز مەنەن باسساڭ چاللىنغاندان قورقۇپ، چاچىڭ قۇۇداي بولۇپ، ۇزۇڭ يىنەلىكتەي ۇلدۇرۇپ، ەچ نەرسەگە تابىتىڭ تارتىپاي قالغان ۇباعىڭ كەلەت. باربىز تەڭ تۇبولۇك ۇيۇبۇزگو كەتەبىز، ارقابىزدان كوچو تولو ەل سووگۇبۇزدۇ كوتورۇپ، نى-چۇۇ تۇشۇپ، و كۇرگون بويدون قالا بەرەت.

جاراتقاننىڭدى ەستەي جۇر: كۇمۇش جىبىڭ ۇزۇلۇپ، التىن اياعىڭ سىنىپ، قاراپا ئىدىشىڭ تالقىلانىپ، باراڭ بىرقراپ، توپۇراعىڭ جەرگە، جانىڭ قۇدايعا بارات. انتكەنى دەنەڭ توپۇراق

— جەردەن چىققان، ال ھى جانىڭدى قۇداي بەرگەن. ۇبارالانىپ جۇرۇپ اقىرى ولوسۇڭ! — دەگەن ەكەن اقلیمان.

بۇ كىشى اقلیمان دا، ار قانداي ناقل سوزدوردۇ جىناغان، نىلدەگەن ئلمپوز دا، بىلگەندەرىن باشقالارعا وقۇتقان ۇستات دا بولعون ەكەن. سوز توركۇنۇن نىلدەپ، ناسات نۇسقالاردى تاق جازىپ قالىتريپتىر. «اقلیماندىن سوزۇ جاقشى چاباندىن چىبىعەنداي تۇۇرا جولعو قايتارات، ناساتتارى جىترە قاعىلعان مۇقتاي. اقلیمان سوزدوردۇ بارىبىزدىن ۇلۇ چابانىبىز بولعون قۇداي وزۇ بەرەت»، — دەگەن ەكەن ال.

«ۇۇلۇم، — دەيت ۇلۇ اقلیمان، — جوعورۇدا ايتىلعانداردان اشقچاسىنان ساق بول! كىتەپ چىعارا بەرسەڭ چىعارا بەرسىڭ. كوپ وقۇعاندىن بولسو كوزۇڭ وورۇيت. بارىننىن توق

مەتەر جەرى بۇل: قۇدايدان قورق دا انىن
بۇيرۇقتارىن ساقتا! بۇل ادام بالاسىنىن
مويىنۇنداى پارىز. سەبەپ دەگەندە، قۇداى
بارىن: جاقشى ئىشېىزدى دا، جامان ئىشېىزدى
دا، ال تۇرعاى جاشرۇون قىلغانداربىىزدى دا
سوتتو اچىققا چىعارات.»

